

בראשית

פרק ב'

גן עדן ויצירת האישה

פסוקים, מפה חזותית, הסברים, מושגים בתוך הפרק ושאלות בגרות עם פתרונות

תמונה (נחלת הכלל): Johann Wenzel Peter, Adam et Ève au Paradis Terrestre

בראשית ב': מפת הפרק

ד

אישה: עזר כנגדו
פסוקים י"ח-כ"ה

ג

גן עדן והציווי
פסוקים ח'-י"ז

ב

פתיחה חדשה: יצירת
האדם
פסוקים ד'-ז'

א

סיום הבריאה והשבת
פסוקים א'-ג'

אורך הקטעים ביחס לפרק:

בפרק: 25 פסוקים. בבגרות: במסמך השאלות 5 מועדים שואלים על הפרק (שקפים 24-26; פתרונות אחדים בשקפי בראשית א').

בראשית ב', פסוקים א'-ג'

א' וַיִּכְלֹ ה־שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם

ב' וַיִּכְל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מַלְאֲכָתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְכַל־מַלְאֲכָתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה

ג' וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ נִשְׁבַּת מְכַל־מַלְאֲכָתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת

קטע: סיום הבריאה והשבת

הסבר: סיום הבריאה והשבת

1 שלושת הפסוקים האלה סוגרים את סיפור הבריאה הראשון: "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם". ביום השביעי האל שובת ומקדש אותו, והשבת היא שיא סיפור הבריאה.

2 המילה "שבע" ומספר שבע חוזרים בפסוקים אלה פעמים רבות, וכך הם מדגישים את שלמות המחזור (טקסטולוגיה).

מקור ההסבר: לפי סיכומי סוף פסוק (sofpasuk.com) וטקסטולוגיה (textologia.net), בפרפראזה. האתרים מזכירים גם פרשנים: רש"י, אבן עזרא.

בראשית ב', פסוקים א'-ג'. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: סיום הבריאה והשבת

וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכֹל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה

בראשית ב', פסוק ב'

תמונה (נחלת הכלל): Jan Brueghel the Younger, Adam and Eve in the Garden of Eden

בראשית ב', פסוקים ד'-ז'

ד' אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם
ה' וְכָל | שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֵם יְהִי בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר
יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת־הָאָדָמָה
ו' וְאֵד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאָדָמָה
ז' וַיִּצֹר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עֹפֶר מִן־הָאָדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי
הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה

קטע: פתיחה חדשה: יצירת האדם

הסבר: פתיחה חדשה: יצירת האדם

1

בפסוק 4 מתחיל סיפור בריאה שני. הוא מתאר את היצירה מנקודת מבטו של האדם. האדם מורכב מ"עפר מן האדמה" וגם מ"נשמת חיים" שהאל נופח באפו, ומהם נוצר "נפש חיה".

2

בפרק א' האדם נברא אחרון וכל הבריאה למענו, והוא בצלם אלוהים. בפרק ב' הוא נברא ראשון, מן העפר, והוא חלק מהבריאה. בפרק א' האל משתמש בשורש ב.ר.א ובפרק ב' בשורש י.צ.ר.

3

לפי הפרשנות המסורתית אין סתירה, והסיפורים משלימים. שניהם מציגים את שני היסודות באדם: היסוד הרוחני (צלם אלוהים) והיסוד הגשמי (עפר).

מקור ההסבר: לפי סיכומי סוף פסוק (sofpasuk.com) וטקסטולוגיה (textologia.net), בפרפראזה. האתרים מזכירים גם פרשנים: רש"י, אבן עזרא.

בראשית ב', פסוקים ד'-ז'. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: פתיחה חדשה: יצירת האדם

אלה תולדות השמים והארץ בהבְּרָאָה בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם

בראשית ב', פסוק ד'

תמונה (נחלת הכלל): Johann Wenzel Peter, Adam et Ève au Paradis Terrestre

בראשית ב', פסוקים ח'–י"ג

ח' וַיֵּטַע יְהוָה אֱלֹהִים גֵּן־בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָה

ט' וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאֲדָמָה כָּל־עֵץ נֹחֵמַד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֵן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע

י' וַנִּהְר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הָגֵן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים

י"א שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסֹּבֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר־שֵׁם הַזֶּהָב

י"ב וְזֶהָב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב שֵׁם הַבְּדֶלֶח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם

י"ג וְשֵׁם־הַנִּהְר הַשְּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל־אֶרֶץ כּוּשׁ

קטע: גן עדן והציווי

בראשית ב', פסוקים י"ד-י"ז

י"ד וְשֵׁם הַנָּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקָל הוּא הַהֶלֶךְ קִדְמַת אֲשׁוּר וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת
ט"ו וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַחֵהוּ בְּגֵן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ
ט"ז וַיֹּצֵא יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מְכַל עֵץ־הָגֵן אָכַל תֹּאכֵל
י"ז וַיַּעַץ הַדֵּעַת טוֹב וָרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת

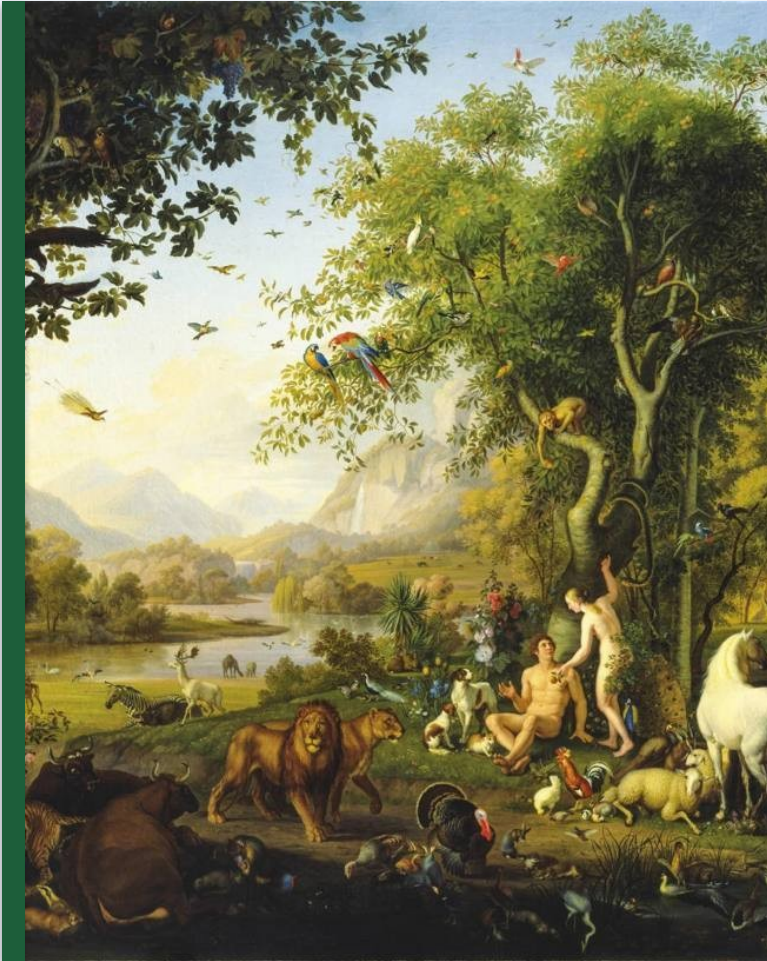
קטע: גן עדן והציווי

הסבר: גן עדן והציווי

1 האל נוטע גן בעדן ומציב בו את האדם "לעבדה ולשמרה". בגן יש עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע, ונהר שמתפצל לארבעה ראשים.

2 האדם מקבל מותר ואסור: "מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות". בפרק א' האל סומך על האדם ומטיל עליו משימות, ובפרק ב' הוא מגביל אותו מראש.

3 האיסור על עץ הדעת מכין את הקרקע לסיפור החטא בפרק ג'.

מקור ההסבר: לפי סיכומי סוף פסוק (sofpasuk.com) וטקסטולוגיה (textologia.net), בפרפראזה. האתרים מזכירים גם פרשנים: רש"י, אבן עזרא.

בראשית ב', פסוקים ח'-י"ז. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: גן עדן והציווי

וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים גֵּן־בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיֵּשֶׁב שָׁם
אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָה

בראשית ב', פסוק ח'

תמונה (נחלת הכלל): Peter Paul Rubens / Jan Brueghel the Elder, Jan Brueghel de Oude en Peter Paul Rubens - Het aards paradijs met de

בראשית ב', פסוקים י"ח-כ"א

י"ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ

י"ט וַיִּצָּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאָדָמָה כָּל-חַיֵּית הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא
אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת מֶה-יִּקְרָא-לוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לוֹ הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ

כ' וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיֵּית הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם
לֹא-מָצָא עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ

כ"א וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים | תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר
תַּחֲתָנָה

קטע: אישה: עזר כנגדו

בראשית ב', פסוקים כ"ב-כ"ה

כ"ב וַיְבֶן יְהוָה אֱלֹהִים | אֶת־הַצֶּלַע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֶל־הָאָדָם
כ"ג וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֵצָם מַעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי
מֵאִישׁ לִקְחָהּ־זֹאת
כ"ד עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:
כ"ה וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֶרְוָמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבָּשְׁשׁוּ.

קטע: אישה: עזר כנגדו

הסבר: אישה: עזר כנגדו

1

"לא טוב היות האדם לבדו" - זו הפעם הראשונה בסיפור שמשהו "לא טוב". האל מנסה קודם לתת לאדם חברה: הוא יוצר בעלי חיים והאדם קורא להם שמות, אבל "לא מצא עזר כנגדו".

2

האל מפיל תרדמה על האדם, לוקח צלע ובונה ממנה אישה. האדם קורא לה "אישה" כי "מאיש לקחה זאת". הפסוק "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו" מסביר את קשר הנישואין.

3

הפרק מסתיים ב"ויהיו שניהם ערומים... ולא יתבוששו". זה מצב של תמימות שיופר בפרק ג'.

מקור ההסבר: לפי סיכומי סוף פסוק (sofpasuk.com) וטקסטולוגיה (textologia.net), בפרפראזה. האתרים מזכירים גם פרשנים: רש"י, אבן עזרא.

בראשית ב', פסוקים י"ח-כ"ה. ההסבר לא נבדק על ידי מורה לתנ"ך.

פסוק מפתח: אישה: עזר כנגדו

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא־טוֹב הֵיئֶתֶּה הָאָדָם לְבַדּוֹ
אֶעֱשֶׂה־לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ

בראשית ב', פסוק י"ח

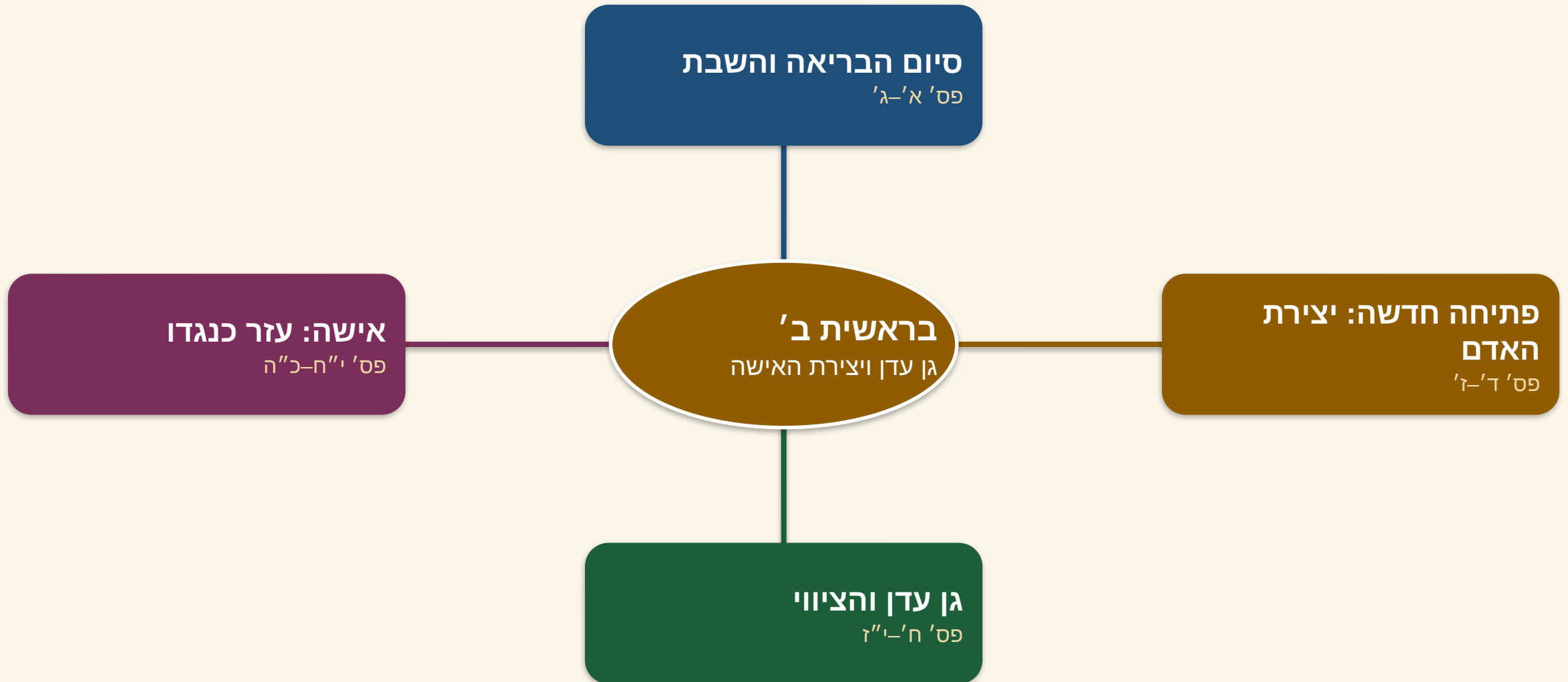
תמונה (נחלת הכלל): Johann Wenzel Peter, Adam et Ève au Paradis TerrestreFXD

סיכום בראשית ב': גן עדן ויצירת האישה

- סיפור שני של הבריאה: האדם נוצר מעפר האדמה ואלוהים נופח באפיו נשמת חיים.
- אלוהים נוטע גן בעדן, ומציב בו את האדם "לעבדה ולשמרה". עץ החיים ועץ הדעת טוב ורע בתוכו.
- האיסור: "מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות".
- "לא טוב היות האדם לבדו". האדם נותן שמות לבעלי החיים, ולא מוצא "עזר כנגדו".
- אלוהים בונה מצלע האדם את האישה. הפסוק "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו"; השניים ערומים "ולא יתבוששו".

תרשים רעיונות: גן עדן ויצירת האשה

מושג בפרק: מילה מנחה

מה זה?

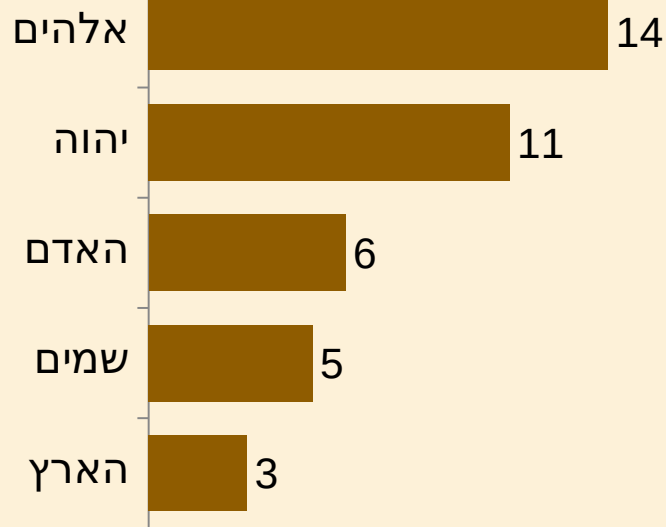
מילה/שורש החוזר/ת על עצמו/ה במספר פסוקים או פרקים במספר חריג של פעמי או במספר סימלי של פעמי בקטע, או בשתי משמעויות לפחות, המהווה רמז למסר המרכזי בקטע ו/או מוסיפה משמעות נוספת.

איך זה בא לידי ביטוי בפרק:

"אלהים" מופיע 14 פעמים בבראשית ב', א'–כ"ה: בפסוקים ב', ג' (פעמיים), ד', ה', ז', ח', ט', ט"ו, ט"ז, י"ח, י"ט, כ"א, כ"ב. הספירה לפי נוסח השקפים, ללא ניקוד. בפסוקים א'–ג' מופיע "אלהים" לבדו; מפסוק ד' ואילך השם מופיע בצירוף "יהוה אלהים" ("יהוה" 11 פעמים). שינוי זה בולט, אך הכתוב עצמו אינו קובע הסבר יחיד לו.

הגרף:

מילים שחוזרות הכי הרבה בפרק (בלי מילות קישור).

מושג בפרק: קורבנות

מה זה?

מתנה מן החי או מן הצומח שמביא אדם למקדש לכבוד האל. המתנה מן החי היא בהמות או עופות טהורים הנשחטים במקדש ודמם הנזרק על המזבח משמש כפרה לנפש החוטא. במקרא מצויים סוגים רבים של קורבנות, שהעיקרים ביניהם הם: זבח (נקרא גם שלמים): קורבן זה מובא למקדש ה' על ידי היחיד כתרומה או כנדר לשם בקשת עזרה מהאל.

בדיקת התאמה לפרק:

בבראשית ב' אין הקרבת קורבן, מזבח או מקדש. פסוקים ה', ו', ט"ז וכ"א אינם מתארים הקרבה. "לעבדה ולשמרה" (ט"ז) הוא תפקיד האדם בגן. ההגדרה נשמרת כחומר להשוואה בלבד. דוגמה מקראית לקורבנות: בראשית ד', ג'–ה'.

מושג בפרק: התגלות האל

מה זה?

האלוהים הוא יישות מופשטת, הבוחרת להתגלות לנביאיו ולנבחריו בלבד. ההתגלות היא בדרך כלל בחזיון או בחלום. אך יש לעיתים שהאל מתגלה גם בתופעות טבע ייחודיות: הסנה הבוער, מעמד הר סיני.

בדיקת התאמה לפרק:

בפרק ב' האל מצווה את האדם ישירות (ט"ז-י"ז) ובונה את האישה (כ"ב). אין בפרק חלום, חזיון או נביא, ולכן אין להציג זאת כהתגלות לנביא לפי הגדרת המושג. אפשר להשתמש בפרק להשוואה: כאן האל פועל ומדבר בקרבת האדם, בלי תיווך.

מושג בפרק: אטיולוגיה

מה זה?

סיפור הבא להסביר ולנמק תופעה, מנהג או התנהגות המעוררים תמיהה או תשומת לב. האטיולוגיה מחולקת לשלושה סוגים: אטיולוגיה חברתית או פולחנית - סיפור מסביר מנהג, תופעה, או טקס פולחני. לדוגמה בבראשית יש סיפור אטיולוגי שמסביר את שנאת האדם והנחש וסיבת הכאב של צירי הלידה של האישה (בגלל שפיתתה את האדם ואכלה מעצמה מפרי עץ הדעת).

איך זה בא לידי ביטוי בפרק ובבגרות:

המושג מופיע בשאלת בגרות שנשאלה על הפרק הזה, ולכן כדאי לחפש אותו בפסוקים ולהסביר את הקשר:

א. קרא פסוקים א'-ג'. (1) על פי פסוקים אלה, ציין שני פרטים המייחדים את היום השביעי מששת ימי השבוע שקדמו לו. הסבר את דבריך ובסס אותם על הכתוב. (15 נקודות) (2) יש הטוענים שבפסוקים אלה נכללים סיפורים אטיולוגיים. הבא מן הפסוקים שתי דוגמאות לסיפורים אטיולוגיים, והסב

מושג בפרק: מיתוס

מה זה?

סיפור, אגדה. הכוונה לסיפורים המסופרים בתרבויות של עמים שונים אודות מאורעות שהתרחשו בראשית ימות תבל. גיבורי המיתוס הם אלים. סיפורי המיתוס עוסקים באדם, בריאתו וזיקתו לאלוהים. המיתוסים חוברו במשך הדורות, כדי להסביר תופעות שונות בטבע, או לפרש סמלים שהם חלק מסדרי העולם.

איך זה בא לידי ביטוי בפרק ובבגרות:

המושג מופיע בשאלת בגרות שנשאלה על הפרק הזה, ולכן כדאי לחפש אותו בפסוקים ולהסביר את הקשר:
ג. קרא פסוק 7 בקטע שלפניך ואת הקטע מן המיתוס הבבלי "אנומה אליש" (לוח שישי, שורות 29-34) שלפניך:

בבגרות: כמה נשאל על בראשית ב'

הגרף מראה

שאלה אחת בכל אחד מ־5 מועדים במסמך: קיץ תשע"ו (1206), קיץ תשפ"א, חורף תשפ"ב, חורף תשפ"ד וחורף תשפ"ה (1262). הספירה לפי מסמך השאלות והפתרונות, לא ספירה רשמית של כל הבחינות.

בבגרות: על מה שואלים על בראשית ב'

קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

- ◀ (1) על פי פסוקים אלה, ציין שני פרטים המייחדים את היום השביעי מששת ימי השבוע שקדמו לו. הסבר את דבריך ובסס ...
- ◀ (1) קרא פסוקים ד'–ט' ופסוק ט"ו וגם בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו–כ"ט. באיזה מן הפרקים האלה מעמד האדם גבוה יו...?

קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

- ◀ יש הטוענים כי המעמד של האדם בפרק א' גבוה יותר ממעמדו בפרק ב'. בסס טענה זו על שתי ראיות מן הכתוב, והסבר כל...
- ◀ יש המפרשים כי בעקבות האכילה מפרי עץ הדעת התעורר באדם ובחיה היצר המיני. (1) הסבר כיצד הנאמר בבראשית, ג', 7...?

מועדים נוספים: בראשית ב' בבגרות

חורף תשפ"ב • 1262

שאלה 1: בראשית ב', א'-ג' – סיום סיפור הבריאה, שיא היום השביעי, נימוק השבת בשמות ובדברים, דברי דן פרת. השאלה והפתרונות: שקפי בראשית א' 87-93.

חורף תשפ"ד • 1262

שאלה 1: בראשית א' כ"ו-ל"א וב' ה'-כ"ה – שלושה הבדלים בבריאת האדם, רש"י על א' כ"ז, קושי בתיאור האל. השאלה והפתרונות: שקפי בראשית א' 73-77 ו-85-86.

חורף תשפ"ה • 1262

שאלה 1: בראשית א' כ"ו-כ"ט וב' ז'-ט"ו – שני תיאורי בריאת האדם, קשיים תיאולוגיים, דברי ג' ברזלי. השאלה והפתרונות: שקפי בראשית א' 77-84.

[לקריאת שקפי בראשית א' עם השאלות והפתרונות](#)

שאלת בגרות: בראשית ב'

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

1. קרא בראשית, פרק ב', פסוקים א'–ט' ופסוקים ט"ו–כ"ה. ענו על סעיף א (חובה).

א. קרא פסוקים א'–ג'. (1) על פי פסוקים אלה, ציין שני פרטים המייחדים את היום השביעי מששת ימי השבוע שקדמו לו. הסבר את דבריך ובסס אותם על הכתוב. (15 נקודות) (2) יש הטוענים שבפסוקים אלה נכללים סיפורים אטיולוגיים. הבא מן הפסוקים שתי דוגמאות לסיפורים אטיולוגיים, והסבר כל דוגמה. (10 נקודות)

ענה על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. (1) קרא פסוקים ד'–ט' ופסוק ט"ו וגם בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו–כ"ט. באיזה מן הפרקים האלה מעמד האדם גבוה יותר? נמק את דבריך ובסס אותם על הכתוב. (8 נקודות) (2) קרא בראשית, פרק ב', פסוקים י"ח–כ'. הבא ראיה מפסוקים אלה המלמדת שעל פי פרק ב', המעמד של האדם גבוה יותר ממעמד בעלי החיים. הסבר את דבריך. (7 נקודות)

שאלת בגרות: בראשית ב'

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262) (המשך השאלה)

ג. קרא פסוקים י"ח–כ"ה וגם בראשית, פרק א', פסוקים כ"ו–כ"ט. (1) הסבר מהו ההבדל בין מעמד האישה בפרק א' ובין מעמדה בפרק ב' מבחינת דרך בריאתה ומבחינת הייעוד שלה. בסס את דבריך על שני הקטעים. (8 נקודות) (2) קרא את פירוש ספורנו לפסוק י"ח.

"יעֲזֹר כְּנָגְדוֹ" – עזר שיהיה כמו שווה לו בצלם ודמות. "על פי הפירוש של ספורנו, הוכח כי מעמד האישה על פי פרק ב' דומה למעמדה בפרק א'. (7 נקודות)

פתרון: בראשית ב'

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

פתרון

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

(1) פרטים המייחדים את היום השביעי ממששת ימי השבוע שקדמו לו (על התלמיד לציין שני פרטים ולבסס):
ביום השביעי נסתיימה מלאכת בריאת העולם, שנמשכה שישה ימים: "ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה".

ביום השביעי, ה' שובת מכל מלאכה, לעומת ששת ימי הבריאה: "וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה".
היום השביעי מבורך על ידי ה' והופך ליום מקודש: "ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו...".

(2) דוגמאות לסיפורים אטיולוגיים (על התלמיד להביא שתי דוגמאות):
פסוקים אלה מסבירים מדוע בני האדם נחים ממלאכתם ביום השביעי – כי ביום השביעי, ה' שבת מכל מלאכה, ובני האדם נדרשים לעשות כמותו.

פסוקים אלה מסבירים מדוע היום השביעי, יום השבת, קדוש – כי בתום בריאת העולם, ה' בירך את היום השביעי וקידש אותו.

סעיף ב'

מקור: תשובון הבגרות במסמך השאלות והפתרונות.

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

(1) מעמד האדם גבוה יותר בבראשית פרק א' :

בפרק א', האדם נברא בצלם ה': "ויברא אלהים את האדם בצלם אלוהים ברא אתו", דבר המעיד על קרבתו לה', לעומת פרק ב', בו האדם נברא מחומר, מעפר האדמה: "וייצר אלהים את האדם עפר מן האדמה...". או: בפרק א', ה' מברך את האדם בשליטה על כל העולם ועל בעלי החיים: "ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ", לעומת פרק ב', בו ה' מייעד לאדם תפקיד מצומצם מאוד, לעבוד ולשמור בגן העדן: "ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן העדן לעבדה ולשמרה".

(2) ראייה מהפסוקים המלמדת שמעמד האדם גבוה יותר ממעמד בעלי החיים :

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

האדם הוא זה שמעניק שמות לכל בעלי החיים, מעשה שמעיד על בעלותו ועליונותו עליהם: "ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו", או: "ויקרא האדם שמות לבהמה ולכל חית השדה...".
סעיף ג'

(1) ההבדל במעמד האישה מבחינת דרך בריאתה : בפרק א' האישה נבראת יחד עם האדם, בצלם ה', כשווה לזכר: "ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלוהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם". לעומת פרק ב', בו האישה נבראה מצלעו של האדם, משנית, לאחר שה' ברא את הזכר: "ויבן ה' אלוהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם".

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשפ"א (שאלון 1262)

ההבדל במעמד האישה מבחינת הייעוד שלה : בפרק א', ייעודה של האישה שווה וזהה לזה של הזכר, שניהם מתברכים על ידי ה' ומקבלים את השליטה על העולם ועל בעלי החיים: "ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ". לעומת פרק ב', בו נועדה האישה לשמש "עזר כנגדו" לזכר, כדי שלא יהיה לבדו, האישה נבראה למען האדם וממנו, כדי שלא יהיה לבדו: "ויאמר ה' אלוהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו... ויבן ה' אלוהים את הצלע... לאשה ויביאה אל האדם".

(2) על פי ספורנו מעמד האישה בפרק ב' דומה למעמדה בפרק א', לדבריו הביטוי "עזר כנגדו" משמעו שהאישה שווה לאדם בצורה ובדמות. זאת בדומה לפרק א', בו האישה נבראה בצורה שווה ובדומה לאדם.

שאלת בגרות: בראשית ב'

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

ענה על סעיף א (חובה).

א. קרא פסוקים 5-7 ופסוקים 15-17 בקטע שלפניך וגם בראשית, א', 26-30. יש הטוענים כי המעמד של האדם בפרק א' גבוה יותר ממעמדו בפרק ב'. בסס טענה זו על שתי ראיות מן הכתוב, והסבר כל אחת מן הראיות.

ענה על אחד מן הסעיפים ב-ג.

ב. יש המפרשים כי בעקבות האכילה מפרי עץ הדעת התעורר באדם ובחיה היצר המיני. (1) הסבר כיצד הנאמר בבראשית, ג', 7 עשוי לתמוך בפירוש זה. (2 נקודות) קרא גם בראשית, ד', 1. הסבר כיצד שם העץ "עץ הדעת" והמסופר בפרק ד', 1 עשויים לבסס פירוש זה. (3 נקודות)

ג. קרא פסוק 7 בקטע שלפניך ואת הקטע מן המיתוס הבבלי "אנומה אליש" (לוח שישי, שורות 29-34) שלפניך:

שאלת בגרות: בראשית ב'

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206) (המשך השאלה)

"כִּנְגוּ, הוּא אֲשֶׁר חָרַחַר מְדוֹן, עוֹרֵר אֶת תְּאַמֶּת וַיֶּאֱסֹר מִלְחָמָה. " לְכֹדוּהוּ וְהִחְזִיקוּהוּ לְפָנֵי אֵאָה, שְׁתוּ עָלָיו אֲנָשִׁים, בְּתָרוֹ וְרִידֵי דָמוֹ- בְּדָמוֹ בָּרָא (אֵאָה) אָדָם, נָתַן (עָלָיו) עֲמַל הָאֱלֹהִים - וְאֶת הָאֱלֹהִים שָׁלַח.

- (1) על פי הקטע מבראשית, ב' ועל פי הקטע מ"אנומה אליש" שלפניך, מהו החומר שהאדם נברא ממנו? (2 נקודות)
- (2) על סמך החומרים שהזכרת בתת-סעיף (1), באיזה מן הקטעים הדמיון בין האדם לאל הבורא רב יותר, לדעתך? נמק את תשובתך. (3 נקודות)

פתרון: בראשית ב'

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

פתרון

זהו דף התשובות לשאלות שעליהן ענינו קודם לכן (מבחן בגרות קיץ תשע"ו), המרכז את ההבדלים במעמד האדם בין פרק א' לפרק ב' בבראשית. להלן התמלול המדויק:
שאלה מספר 1:

א. יש לבסס שתי ראיות שמעידות על מעמד גבוה יותר של האדם בבראשית א' לעומת בראשית ב':
בראשית ב' 5-7 האדם נברא מן האדמה – "וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם, עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה". לעומת בראשית א' 27
האדם נברא בצלם אלוהים – "וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ". בריאה בצלם אלוהים
לעומת בריאה מן האדמה מעידה על מעמד גבוה יותר של האדם.

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

בבראשית ב' 15 האדם מונח בגן עדן ותפקידו לשמור על גן העדן ולעבוד אותו – "וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים, אֶת-הָאָדָם; וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן-עֵדֶן, לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ". לעומת בראשית א' 28 האדם מורשה להתפזר על הארץ ולהפיק ממנה כל מה שניתן – "וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ, וּכְבֹּשֶׁהָ". האדם מוגבל בשטח המחיה שלו בבראשית ב' – גן העדן – מקום מוגדר וספציפי. לעומת בראשית א' שם האדם רשאי להתפזר על פני כל הארץ.

ב. (1) יש להסביר את הטענה כי בעקבות האכילה התעורר באדם היצר המיני.

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

בבראשית ג' 7 נאמר – "וַתִּפְקַחְנָה, עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וַיֵּדְעוּ, כִּי עֵרְמָם הֵם; וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת." הצורך להסתיר את מערומיהם יכול להעיד על כך כי אדם וחווה התביישו במעורמיהם בעקבות התעוררות היצר המיני.

(2) הסבר כיצד שם העץ - 'עץ הדעת' והמתואר בבראשית ד' פסוק 1 מבססים את הטענה כי באדם וחווה התעורר היצר המיני:

במקומות רבים בתנ"ך השורש י.ד.ע מתקשר עם ידיעה מינית ובמקרה שלנו אדם וחווה אכלו מעץ הדעת - המקור של אותה ידיעה מינית.

לאחר האכילה מעץ הדעת והגירוש מגן העדן נאמר בבראשית ד' פסוק 1 כי "הָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ" וכתוצאה מידיעה זו חווה הרתה וילדה את קין. מכאן ניתן לקשור את ידיעת אדם את חווה כידיעה מינית.

סעיף ג'

(1) החומר ממנו נברא האדם:

בבראשית ב' - החומר הוא אדמה ונשמה.

פתרון: בראשית ב' (המשך)

מועד: קיץ תשע"ו (שאלון 1206)

במיתוס 'אנומה אליש' - דמו של קנגו (אל מורד).

(2) איפה הדמיון בין האדם לאל הוא רב יותר:

על פי בראשית ב': הדמיון בין האדם לאל הוא רב יותר כי האדם נברא בנשמה שנפח האל באדם. זוהי קרבה מהותית-רוחנית.

על פי 'אנומה אליש' (טענה הפוכה): הדמיון בין האדם לאל הוא רב יותר כי האדם נברא מדמו של קנגו - בריאה ישירות ממרכיב פיזי (דם) של האל הבבלי.

מקורות ותמונות

נוסח הפסוקים: "מקרא על פי המסורה", דרך ספריא (sefaria.org), רישיון CC BY-SA.

שאלות ופתרונות הבגרות: מסמך השאלות והפתרונות לבגרות בתנ"ך.

ההסברים נכתבו על ידי מכין המצגת בהסתמך על האתרים textologia.net ו-sofpasuk.com (בפרפראזה, עם קרדיט), ואם לא נמצא באתרים סיכום לפרק, על סמך הכתוב. לא נבדקו על ידי מורה.

המושגים: "מילון מושגים - תנ"ך", קמפוס אורט. הקישור בין המושג לפרק, המפות והתרשימים הם של מכין המצגת.

תמונה (נחלת הכלל): | Johann Wenzel Peter, Adam et Ève au Paradis Terrestre
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adam_et_%C3%88ve_au_Paradis_Terrestre.jpg

תמונה (נחלת הכלל): | Johann Wenzel Peter, Johann Wenzel Peter - Adam and Eve in the earthly paradise
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Wenzel_Peter_-_Adam_and_Eve_in_the_earthly_paradise.jpg

תמונה (נחלת הכלל): | Peter Paul Rubens / Jan Brueghel the Elder, Jan Brueghel de Oude en Peter Paul Rubens - Het aards paradijs met de zondeval v
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Brueghel_de_Oude_en_Peter_Paul_Rubens_-_Het_aards_paradijs_met_de_zondeval_van_Adam_en_Eva.jpg

תמונה (נחלת הכלל): | Jan Brueghel the Younger, Adam and Eve in the Garden of Eden
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adam_and_Eve_in_the_Garden_of_Eden.png

תמונה (נחלת הכלל): | Johann Wenzel Peter, Adam et Ève au Paradis TerrestreFXD
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Adam_et_%C3%88ve_au_Paradis_TerrestreFXD.jpg